

EDUARD KORPONAY A JEHO PÔSOBENIE NA VÝCHODNOM SLOVENSKU (210 rokov od narodenia)¹

Nadežda JURČIŠINOVÁ

Pamätná tabuľa E. Korponayovi
v Nižných Ružbachoch.

E. Korponay študoval na nižšom piaristickom gymnáziu v Podolínci, právo a filozofiu absolvoval na akadémii v Košiciach, teológiu skončil v roku 1833 na viedenskom Pázmaneu. Po vysvätení za kňaza v rokoch 1833 až 1838 pôsobil ako kaplán v Poprade, v rokoch 1838 – 1891 bol farárom a od roku 1849 aj dekanom v Nižných Ružbachoch. Netúžil po kariére čo dokladuje aj to, že v roku 1853 neprijal vymenovanie za kanonika spišskej katedrálnej kapituly ani miesto profesora náboženstva na teologickom seminári v Spišskej Kapitule, pretože chcel pracovať medzi slovenským ľudom. Prejavil to vo vyše polstoročnom pôsobení v Nižných Ružbachoch, kde rozvinul kultúrno-osvetovú činnosť medzi tunajším chudobným slovenským

Na rozvíjaní kultúrno-národného, duchovného a literárneho života v 19. storočí na východnom Slovensku sa podieľal rímskokatolícky kňaz, vzdelanec, ľudovo-výchovný pracovník a spisovateľ Eduard Korponay,² od narodenia ktorého v tomto roku uplynulo 210 rokov.

Narodil sa 1. septembra 1814 v Levoči. Pochádzal z miestnej nemeckej šľachtickej rodiny, jeho otec Michal bol zemanom a stoličným úradníkom v Levoči, tiež správcom majetkov Spišského biskupstva (1782 – 1848), matka Mária, rodená Prokopovičová.³

- 1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV č. 19-0058 *Multietnicita a multikonfesionalita a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.
- 2 Jeho meno sa uvádza aj Korponai, Korponai de Kamionka. E. Korponay mal troch bratov, jedným z nich bol o osem rokov mladší Augustín Korponay (28. 5. 1822 – 23. 5. 1900), ktorý študoval na evanjelickom lýceu v Kežmarku a na evanjelickom kolégiu v Prešove. Bol župným hodnostárom a právnikom, v rokoch 1867 – 1891 bol prvým spišským podžupanom v Levoči. Vlastnil kúpele Gánovce, ktoré prestaval a zmodernizoval. Bližšie: *Slovenský biografický slovník. III. zv. K – L*. Martin : Matica slovenská, 1989, s. 185-186. Heslá Korponai, Eduard, Korponai Augustín.
- 3 SEDLÁK, Imrich. *Východné Slovensko v letokruhoch národa*. Martin : Matica slovenská, 2012, s. 234. <https://www.obecvysneruzbachy.sk/obec-2/o-obci/vyznamne-osobnosti/>. Dátum narodenia E. Korponaya sa uvádza rozdielne, napr. *Slovenský biografický slovník* uvádza dátum 25. 9. 1814. *Slovenský biografický slovník. III. zv. K – L*. Martin : Matica slovenská, 1989, s. 185. Heslo Korponai, Eduard.

ľudom. Pracoval na jeho mravnom a hmotnom povznesení. Popri vzornom a dôslednom plnení si kňazských povinností sa angažoval v boji proti alkoholizmu, v zakladaní spolkov striezlivosti, nedeľných škôl, úverových spolkov a družstiev. Venoval sa aj ovocinárstvu a včelárstvu. Pri fare mal anglickú záhradu s letohrádkom a veľkým včelínom.

Bol mimoriadne rozhladeným vzdelancom európskych rozmerov. Ovládal sedem jazykov – slovenský, maďarský, nemecký, poľský, francúzsky, grécky a latin- ský. Udržoval kontakty s viacerými vzdelancami svojej doby. Častým jeho hosťom v Ružbachoch a na jeho fare bol profesor spišského bohosloveckého seminára a spisovateľ Juraj Gogolák – Irievič, predseda Muzeálnej slovenskej spoločnosti a významný vlastivedný pracovník na Spiši Štefan Mišík, ale aj seminaristi a preparandisti zo Spišskej Kapituly a študenti s profesormi levočského katolíckeho gymnázia.

Venoval sa literatúre, najmä náboženskej, písal aj poéziu a krátku prózu. Svoje najvýznamnejšie a najväčšie dielo *Pálenka! Alebo: Rozličné, nejvoíc smutné obrazi popolitého života, stred stoletia XIX –ho v štiroch dejách* napísal v bernolákovčine a vyšlo ilustrované oravským umelcom Maximiliánom Račkayom v Pešti v roku 1850. Ako sám autor uviedol, dielo určil „slovenskému národu, obzvlášťne ale všeckim ctihodným prátelom mírnosti poručené, skrze jedného farára“. Pred písaním tejto veršovanej činohry sa dôkladne oboznámil so súdobou literatúrou s protialkoholickou tematikou. Mal veľký rozhľad v literatúre, zvlášť ľudovo-výchovnej spisbe, kde nadväzoval na snahy slovenských činiteľov Juraja Fándlyho, Štefana Závodníka, Jána Andraščíka a ďalších.⁴ Upriamil sa na boj s nadmerným alkoholizmom, ktorý nazval pliahou, čo „spôsobila v slovenskom národe opravdivú demoralizáciu a zachvátila sťa nejaká epidémia všetky spoločenské vrstvy...“. Poznal aj činohru katolíckeho kňaza pôsobiaceho v Bardejove Jána Andraščíka *Šenk palenčení*, napísanú v šarišskom nárečí. Korponay vo svojej hre ponúkal čitateľovi obraz biedneho postavenia slovenského ľudu v 40. rokoch 19. storočia, charakterizoval všeobecný úpadok mravov, ktorého nositeľom bola najmä vrchnosť obcí. Za hlavnú príčinu morálneho zla a z neho prameniacych rozporov považoval pálenku, ktorú bez miery šenkovali židovskí krčmári. Páni im v tom nechávali voľné ruky. Poukazoval na negatívny dopad pálenky na rodinu, ale aj na človeka – alkoholika, keďže spôsobovala jeho fyzickú i psychickú degeneráciu. V dejových postavách stvárnil a typizoval mravný a spoločenský ideál dedinského človeka, ale aj ideál vrchnosti.

V snahe odvrátiť ľudí od alkoholizmu a zlepšiť jeho hospodárske, sociálne a kultúrno-spoločenské postavenie založil už v roku 1844 po skúsenostiach v Poľsku spolok miernosti Bratstvo kresťanskej trpezlivosti. Poučal v ňom ľudí o potrebe sporenia, o racionálnom pestovaní kultúrnych plodín, chove domácich zvierat, o osobnej hygiene a i. Veľkú pozornosť venoval zdravotnému stavu obyvateľstva. V tomto smere rozvinul osobnú agitačnú činnosť.

Ľudovo-výchovnou problematikou sa Korponay zaoberal aj v publikáciách, vo viacerých článkoch a básňach, ktoré uverejňoval v súdobých novinách a časopisoch, najmä v *Katolíckych novinách*. Veľa z nich ostalo v rukopise. Niektoré poetické diela

---

4 E. Korponay rozhľad v literatúre, práve a ľudovo-výchovnej spisbe nadobudol už počas štúdií. Umožňovala mu to aj dobrá znalosť viacerých jazykov.

boli venované deťom ako *Zrkadlo pre katolíckeho kresťanského žiaka* (vyšli v Košiciach v roku 1874), v ktorých zveršoval denný režim dobrého žiaka od rána do večera. Verše dokončoval radou rodičom. Literárny a vedecký profil dokresluje i jeho básnická tvorba a cirkevno-politické spisy. Prejavil záujem o cirkevnú a regionálnu históriu.⁵

Bol všestranne vzdelaným a pracovitým človekom so širokým literárnym i vedeckým rozhľadom, bol predstaviteľom slovenského bernolákovského hnutia a osvietenského pohybu. Aj keď pochádzal zo šľachtickej rodiny, vedel sa priblížiť dedinskému ľudu, vyvíjal medzi ním ľudovo-výchovnú činnosť a venoval mu aj významnú časť svojej literárnej tvorby. Koncom 60. rokov 19. storočia začal trpieť reumatizmom a postihla ho tiež očná choroba, čo mu znemožnilo pokračovať v úspešnej ľudovo-výchovnej a vedeckej činnosti.

Eduard Korponay zomrel 14. februára 1891⁶ v Nižných Ružbachoch. Pochovaný je v rímskokatolíckom kostole v Nižných Ružbachoch, kde mu mestečko v roku 2001 na jeho počesť inštalovalo pamätnú tabuľu. Jeho hrob je vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku.

Použitá literatúra:

SEDLÁK, Imrich. *V čierťažiach búrok*. Martin : Matica slovenská, 2001, s. 201 – 206. ISBN 80-70-90-593-X.

SEDLÁK, Imrich. *Východné Slovensko v letokruhoch národa*. Martin : Matica slovenská, 2012, s. 234 – 239. ISBN 978-80-8128-035-1.

Slovenský biografický slovník. III. zv. K – L. Martin : Matica slovenská, 1989, s. 185 – 186. Heslo Korponai, Eduard, Korponai Augustín.

ŽIFČÁKOVÁ Agnesa. Šľachtic rodom, duchom a srdcom. In *Slovenské národné noviny*, roč. 10, 1999, č. 33, s. 9.

5 SEDLÁK, Imrich. *V čierťažiach búrok*. Martin : Matica slovenská, 2001, s. 205.

6 <https://www.obecvysneruzbachy.sk/obec-2/o-obci/vyznamne-osobnosti/>. Niekde je uvedený dátum úmrtia 14. 3. 1891. Napr. SEDLÁK, Imrich. *V čierťažiach búrok*. Martin : Matica slovenská, 2001, s. 201.